

FTAХР 18.41.51

Ш.Т. Есиркепова¹

¹Қазақ ұлттық хореография академиясы
(Нұр-Сұлтан, Қазақстан)

ФОРТЕПИАНОДА ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ КЕЙБІР ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация

Бұл мақалада фортепианода қашықтықтан оқытудың кейбір ерекшелігі қарастырылады. Бүгінгі күні қашықтықтан оқыту мәселесі өзекті болып табылады. Оқыту процесінде педагогтің ролі қарастырылды. Фортепианода қашықтықтан оқытудың кейбір мәселелері автордың жеке тәжірибиесінен алынған.

Түйінді сөздер: фортепиано, қашықтықта сабақ беру, видео-монтаж, техникалық байланыс, фортепиано ансамблі, онлайн-конкурс пен концерт, оқушылар мен ата-аналар.

Ш.Т.Есиркепова¹

¹Казахская национальная академия хореографии
(Нур-Султан, Казахстан)

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ ИГРЕ НА ФОРТЕПИАНО

Аннотация

В данной статье рассматриваются некоторые вопросы дистанционного обучения на уроках по фортепиано. На сегодняшний день вопросы дистанционного образования являются очень актуальными. Рассмотрена роль педагога в процессе обучения. Проблемы обучения, возникшие в ходе дистанционного обучения на фортепиано, взяты из личного опыта автора.

Ключевые слова: фортепиано, дистанционное обучение, видео-монтаж, техническая связь, фортепианный ансамбль, онлайн-конкурс и онлайн-концерт, ученики и родители.

Sh.T. Yessirkepova¹

¹The Kazakh National Academy of Choreography
(Nur-Sultan, Kazakhstan)

DISTANCE LEARNING SOME FEATURES TO PLAY THE PIANO

Annotation

This article discusses some issues of distance learning in piano lessons. Today, the issues of distance education are very relevant. The role of the teacher in the learning process is considered. The specifics and problems that arise during distance learning on the piano are taken from the author's personal experience.

Key words: piano, distance learning, video editing, technical communication, piano ensemble, online competition and online concert, students and parents.

Кіріспе. 2020 жылдың наурыз айынан бастап еліміздің оқу орнындарында COVID-19 індетінің таралуына байланысты қашықтықтан оқыту жүйесі қолданыла басталды. Қазақстан Республикасы Ғылым және Білім министрлігі оқыту жүйесін толықтай қашықтықтан оқыту форматына ауыстырып, ZOOM, WhatsApp, Viber, YouTube және тағы басқа компьютерлік бағдарламаларын қолдануға, интернет байланыс арқылы оқытудың жаңа форматтары ұсынылды. Мақалада қашықтықтан оқыту жүйенің ерешеліктері мен қиыншылықтары қарастырылды.

Зерттеу әдістері. Осы мақалада автордың тәжірибесіне сүйене отырып, сипаттамалық және салыстырмалы әдістері қолданылған.

Тақырып бойынша әдебиеттеріне шолу. Мақалада Антонова А.В., Мечетина Е., Голованова Ю.К., Зинина Е.Ю., Сенькина Л.Э., Нейгауз Г.Г. авторлардың әдебиеттеріне шолу жасалды. Қолданылған мақалаларда қазіргі кездегі қашықтықтан оқыту принциптері, көптеген туындаған проблемалар және дискуссиялар айтылып кетеді.

Зерттеу нәтижесі. Фортепианода ғана емес, басқа пәндерде де қашықтықтан оқытудың белгілі мәселелері мен қиындықтары бар. Олардың бірі психологиялық тұрғыдағы: Сабақты қалай өткіземіз? Қандай қиындықтар туындауы мүмкін? – деген сұрақтарға жауап іздеу, оқытушының қобалжуы, белгісіздік және түсініксіздік пайда болды. Осыған қарамастан, адамзат барлық сынақтардан өтуге жігер күшін салып, кәсіби дағдыларын қолданып қашықтықтан оқытуға технологияларды аз уақытта үйреніп алдық. Қиындықтарға қарамастан, қаншама қолайсыздық туындаса да, қашықтықтан оқытудың жақсы жақтарынан атап кетсе болады. Мысалы:

1. фортепианода қашықтықтан оқыту үшін көптеген интернет технологияларын дұрыс қолдануын үйрену;
2. оқытушы мен оқушылардың қарым-қатынастары және оқушының ата-аналары мен тығыз қарым-қатынаста болуымызға әсер етті;
3. Онлайн концерт және онлайн халықаралық конкурстарына белсенді қатысуы, оқушыларымыз жақсы орындарды иелену;
4. Видео-коллаж және монтаж арқылы жасалған фортепиано ансамблінің жаңа түрлері;
5. Қашықтықтан оқу білім алушылардың жауапкершілікке арта түсуі және т.б.

Қашықтықта дұрыс сабақ беру процессінде ең белгілі фактордың бірі – ол сабақ кестесін дұрыс жоспарлау. Өйткені таңертеңнен кешке дейін экран немесе монитордың алдында отырған ден саулыққа кері әсері тиюі мүмкіндігі анық. Бұл жағдай бірнеше эмоционалды көңілмен оқу процессінде түсінбей отырған балаға дауыс көтеруге немесе дауысымыздың түсуіне, жүйкелеріміздің тозуына және көру қабілетіміздің төмендеуіне әкеп соғуы мүмкін. Сол үшін де, Антонова А.В. «Особенности дистанционного обучения игре на фортепиано на современном этапе» [1] деген мақаласында тәулік режимімізді дұрыстау керегімізді, ұйқымызды толығымен қандырып, эмоционалдық сезім жағынан ұстамды болып, және жүктеме жағымыздан күніне 7 сабақтан аспауын, арасында кішкене үзіліс болғанын белгілеп кетеді. Әрине, қосымша дем алыс күндер міндетті түрде мұғалімге де, оқушыға да маңызды.

Қашықтықта фортепиано аспабынан сабақ беруде тағы бір ерекшелік – оқушылардың камера алдында дұрыс отыруы және де камераны дұрыс қоюы. Көп оқушылар қолын, саусақтарын камераға көрсетпей, камераны артынан, немесе алдынан қояды. Қашықтықта фортепиано сабағында камераны жанынан, анығырақ айтқанда шет жағынан немесе оң жағынан қою керек. Ол камерада қолы, саусақтары, клавиатура, өзінің бетінің көрінісі көрініп тұруы маңызды. Камераның дұрыс тұруы сабақ беру процессін жеңілдеттіреді, біз азырақ болсада саусақтарының дұрыс, не дұрыс емес тұруларын, дұрыс аппликатураларын, және оқушы қандай корпуста отырғанын көріп, оны бақылай аламыз. Нейгауз Г.Г. «Об искусстве фортепианной игры» [2, 54 б.] кітабында айтылғанындай, фортепиано аспабы және оқушының отырысы орындықта қатты биік емес және қатты төмен емес, ал ортасында болу керек дейді. Демек, аспаптың қасында отырғанда клавиатураға қолы және саусақтары оқушының өзіне өте қолайлы болу керек.

Сурет.1. 5 А классының оқушысы Альмагамбетова Ванесса

Ал А.Рубинштейн болса, «Фортепианода жай ғана ойнау – ол саусақтардың жай ғана қозғалысы, ал фортепианода дұрыс орындап шығу – ол ішкі жанымыздың оянуы. Ал біз көбінесе біріншісін естиміз» деген. А.Рубинштейннің айтқанындай-ақ, оқушыларымыз қашықтықтан фортепианода қалайда орындасада, сол терең сезіммен, әдемі және дұрыс орындауына мақсат қойып, соған тырысуымыз керек [2, 67 б.].

Әрине, қашықтықта жаңадан үйреніп жатқан кішкентай оқушымызға фортепиано техникаларын үйрену және оларды көрсету әлі ерте, бірақ ол оқушыға фортепианода ойнау жаңа, сондай қызық ойындай болып көрінеді [3].

Фортепиано аспабында қашықтықтан ойнап үйрену – өте күрделі және өте қиын процесс. Жоғарыда белгілеп өткеніміздей, қашықтықта оқу процесі тек қана пианистикалық негіздерін тек қана нығайта қоймады, ал және оқушыларымызды жауапкершілікке тәрбиелейді. Оның негізгі бағыттары: компьютер, телефон немесе гаджетін сабақ басталар алдын батареясын толығымен зарядтау, сабақ басталардың алдын 10-15 минут дайын отыру, ZOOM-ға 5 минуттан сабақ басталу алдын «уақытында» қосылу, үйде отырып сабақ алуына қарамастан оқушының академиялық стандарт киімде болу, сабақта бүгінгі тақырыпқа байланысты қойылатын сұрақтарға дайын отыру және камераны дұрыс қойып, мұғалімнің қашықтықтан беріп жатқан білімдерін мұқият тыңдау.

Қашықтықта сабақ өту процессінде, әрине, қиыншылық тудыратын көптеген мәселелердің бірі – бұл интернеттегі байланыс. Көп айтылған сабақтағы сөздер немесе біздің фортепианода ойнап, санап, әндетіп жатқан дыбыстарымыз оқушыға 1-2 секунд кеш барады, немесе байланыс үзіліп-үзіліп тұрады, немесе кейбір дыбыстар шықпай қалады, немесе мүлдем көрсетпей қалады. Бұл факт. Осындай жағдайлардан кейін мен мұғалім ретінде артынан фортепианода қалай орындалу керек факторларын, олардың дұрыс аппликатураларын, немесе саусақтарды қалай «алма» формасында жинап ойнау керек және тағы басқа тапсырма түрлерін бөлек кіші видео жасап, сол видеоны жақсы сапада түсіріп оқушыға жіберетін едім. Уақыт өткеннен, келесі видеода оқушым жауап видеоны сол дұрыс түсінген қалпында жіберетін. Осындай моменттер де туындайтын. Немесе оқушының кейбір ойнаған қателіктерін мен байқап, оларды өз нотама қандай динамикалық белгілермен ойнау керек, қандай аппликатуралар мен штрихтарды қолдану керек, осы амалдарды жазып, оларды фотоға түсіріп жіберетін едім. Ал оқушы сол нотаға қарап, оларды байқап, келесі сабақ жақсы нәтижемен ойнап көрсететін.

Қашықтықта фортепианода оқыту мақсатымыз – оқушыны келесі рет сабаққа «тәуелді» түрде өзі дайындап білетіндей жағдайға жеткізу, еңбекке деген сүйіспеншілік тудыру, үлкен тұлға ретінде дамуына және әрі қарай сахналарда мықты орындауына және эмоционалды қобалжу жағдайларын жеңіп шығуына психологиялық тұрғыда көмектесу.

Қашықтықта баланың фортепианодан сабаққа дайындалуына ата-аналар үлкен үлес қосады. Егер кішкентай оқушы жаңа ойнап үйреніп жатырса, егер ата-аналары музыкалық грамоталарын және негіздерін білмесе, онда оқушыға үй жұмысын орындау өте қиын болады. Өйткені бұл шақта кішкентай жаңа ойнап үйреніп отырған оқушы қолдың клавиатурада дұрыс тұруына, саусақтар жинақты, домалақ формада болуына, шығармада дұрыс аппликатураның алынуына қажеттілік етеді. Ал бұл қадағалау тек қана дәсүрлі сабақ алу процессінде болатын жағдай. Сол үшін де бастапқа шақта ата-аналардың көмегі керекті етеді. Бұл процесс мұғалім мен ата-аналарды әлдеқайда жақындаттырады, араларында ортақ тақырыптар байланыстырып тұрады.

Ал бұрыннан ойнап келе жатырған оқушылармен қашықтықтан сабақ беру жеңілдеу болып келді. Оларға сабақтың маңызын, мақсатын және негізін ауызша түсіндіргенде өздері-ақ түсініп, байқап, үй жұмысын ата-аналарының көмегісіз-ақ дайындап, шығарманы өздері жаттап отырды. Бірақ олардың ойнаған шығармаларының үстінен де айрықша жұмыс жасау туындады. Бұл жерде де интернет байланысы нашар болған жағдайында өздерінің орындаған, жаттаған берілген музыкалық шығарманы бөлек видео ретінде маған жіберіп, осылайша олардың видеосын жақсы сапада тыңдап отырдым. Видеоларында жұмыс жасау керек жерлерін байқап, оларға қандай жаттығу жасау керектігін жеке жазып отырдым.

Жоғарыда белгілеп өткенімдей-ақ, қашықтықта фортепиано аспабында сабақ беру онлайн концерттерде және онлайн халықаралық конкурстарында белсенді қатысуға жақсы мүмкіндік береді. Біріншіден, бұл жағдайда үлкен сахна, залда толыған көрермендер болмайды, ал баланы үйде отырып, жақсы жылы ортада ойнап, өзінің фортепиано ойнаудағы мықты шеберлігін көрсетуге мүмкіндік береді. Ал екіншіден, камера алдында бірнеше рет запись жасап, арасынан ең жақсы шыққан видеосын өздері таңдап жіберуіне үлкен мүмкіндік бар. Әрине, бұл жерде үлкен рөлді оқушының ата-аналары ойнайды. Ата-аналар баланы конкурсқа немесе концертке шығып орындауына біріншіден психологиялық көз-қараспен баланы дайындайды. Екіншіден, камераны қолға алып, оларды камераға түсіреді. Үшіншіден, егер ата-анасы да музыкант болса, олар да баланы дұрыс, не дұрыс емес ойнап жатырғанын қадағалайды, байқайды.

Жалпы айтқанда, онлайн концерттерге, онлайн емтихандарына және онлайн конкурстарына баланы мұғалім міндетті түрде дайындайды. Біріншіден оқушының шеберлігін жүзеге асыра алатынын байқап, психологиялық түрде оқушыны орындаушылық әлеміне дайындайды [4]. Екіншіден ол баламен профессионал дәрежесінде шығарманың техника, мелодия, гармония, штрих, динамика және жалпы музыкалық толықтығының үстінен жұмыс жасайды. Ал үшіншіден, қашықтықта оқу процесі күрделі екендігіне қарамастан, оқушы өзі өз орындап отырған шығармасының үстінен жұмыс жасауына және оқушының болашақта өсуіне, үлкен тұлға болуына жол ашады.

2020 жылы, наурыз айынан басталған қашықтықта сабақ беру режимінде фортепиано сабағын өту процессінде, өз тәжірибемде тағы бір белгілі орында қашықтықтағы ансамбль ойыны болды. Ансамбль ойыны – бұл екі, немесе одан да көп орындаушылардың бірге ойналатын жанры екендігі барлығымызға белгілі [5]. Ал бұл жерде, қашықтықта болған ансамбльды ойнап шығару мүлдем өзгеше, қиын, күрделі болды, ал оқушыларға оңайдан түсті. Өйткені, оқушылар амалсыздықтан тек қана өз партиясын ойнап, маған оларды жіберіп отырды. Біздер оны қайта жасап, екі видеоны қосып, дуэт ретінде монтаждауға кірістік. Бұл жерде оқушыға әдеттегі қойылатын тапсырма - екінші орындаушыны тыңдау, байқау, гармонияны сезіну, дуэтті сезіну деген мақсаттар болмады. Ансамбльді қашықтықта «бірге ойнау» – әлдеқайда, мүлдем мүмкін емес болды. Өйткені интернеттегі байланыс атап

кеткенімдей, 1-2 секундқа кеш барып отырды, байланыс үзіліп, дыбыстың дұрыс шығуы да кейбір жерлерінде тегіс емес болып нашарланып тұрды. Сол үшін де, бұл жағдайда мен оқушымды бірінші өзінің партиясын дайындадым, партиясын бірге жаттап, партиясының үстінен көп жұмыс жасап, оқушы әбден өз партиясын 99% жақсы ойнаған кезінде видео запись жасап жіберуін ұсыныс еттім. Міндетті түрде, бұл жерде де ата-аналары запиське видеоға түсіруге, оларды академиялық киімдерімен кигізіп түсіріп жіберуге біраз көмектесті. Кейін ол видео-записьті өзімнің орындаған, бөлек түсірген екінші партиямен байланыстырдым. Нәтижеде екі видеоны монтаждап, өзім бағдарламалық техникаларымен достастым. Бір жағынан өзгеше, қызықты және айрықша видео-коллаж болды.

Сурет.2. 7 Б классының оқушысы

Колесниченко Дарьянамен мен мұғалімі Есиркепова Шарифа.

Фортепиано ансамблыінде видео-коллаж орындауы.

Бірақ қазіргі заманда осындай видео-коллаж жасалынған ансамблыінде алғашқы классымызда болғанындай мақсаттар және талаптар болмады: біріншіден, оқушы жеке түрде ойнады, оқушыға өз-өзін он шақты дубль етіп түсірген видеоларынан ең жақсы сапада ойнаған видеосын таңдауға мүмкіндік туылды, ал екіншіден, дуэттік сезім, немесе бір-бірін тыңдап ойнау және т.б. талап етілетін амалдар болмады.

Бір жағынан айтсақ та, бұл тәсіл дәстүрлі ансамбльден мүлдем ажыралып тұрды. Әрине, мұндай монтаждalған ансамбльден қарағанда өзіміздің алғашқы, дәстүрлі оқудағы ансамбль құлағымызға және көзімізге визуалды түрде жақсы қабылданады, естіледі, әрі естіледі, жақсы және сапалы орындалады. Алғашқы дәстүрлі форматта ойнаған ансамблемізді «өнер» деп атауға болады [6].

Екінші жағынан, видеоларды монтаждау жұмысымен бірге барлық бағдарламадағы техникалармен достастық, көп құралдарды үйрендік. Ансамбльді монтаждау үшін бірнеше бағдарламалар керек етті. Ал техникалық аппараттарда болса көп орын қажеттілік етті. Менің қолданған бағдарламаларым Inshot және видео-коллаж болып келді. Екі видеоны профессионалды түрде қосу оңай болмады: көптеген басындағы және аяғындағы бөліктерді алып тастап, екі видеоны уақты бойынша секунд және миллисекундына дейін бірдей болуына қарау керек болды. Жалпы айтқанда, ансамбльдегі екі видеоны бір-бірімен қосу көптеген сабырлық, төзімділік және үлкен профессионалды шеберлікті керекті етті.

Ал Антонова А.В. «Особенности дистанционного обучения игре на фортепиано на современном этапе» [1] деген мақаласында қашықтықтан фортепиано ансамблін орындау мүлдем мүмкін еместігін айтты.

«Оқусыз білім жоқ, білімсіз күнің жоқ», «Оқу – білім бұлағы, білім – өмір шырағы» мақал-мәтелдерде айтқандай, қашықтықтан фортепиано аспабында сабақ беру үлкен сабырлық, төзімдік, күш, мықты ден саулық және бізден жақсы көңіл күй қажет етеді. Ал техникаларымыздың ішінен компьютер, гаджет немесе ұялы телефондарда оларды толығымен жұмыс алдын зарядтау және осы техникаларда көп орын керекті етеді.

Ресейдің пианисті мен педагогі Мечетина Е. «Дистанционное обучение в классе специального фортепиано» [2] мақаласындағы сұрақтарға жауап айтқанында, осы онлайн форматтағы қашықтықта фортепиано аспабынан білім алу, пиаистикалық шеберлікті жүзеге асыру, қалайда прогресстерге жетілісу мүлдем мүмкін емес, ал айналып келгенде өзіміздің күнделікті дәстүрлі форматта алып жүрген сабақтарымыз әлдеқайда жақсы екендігін айтып кетті.

Қорытынды. Қорытындылай келе, қашықтықтан оқытудағы қиындықтарға қарамастан, білім беру процесінің дамуындағы жаңа жолдарын көріп отырмыз, бірақ бәрі бірдей жаңа болып қала бермейді және оң үрдістерге ие бола алмайды. Ең бастысы тәжірибеге сүйене отырып кәсіби қасиеттерді арттыру үшін қажет нәрсені алу керек деп санаймыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Антонова А.В. Особенности дистанционного обучения игре на фортепиано на современном этапе. // Интернет ресурс: <https://pedsovet.ru/load/257-1-0-55985> (Дата обращения 16.07.2020, время 13:44)
2. Нейгауз Г.Г. «Об искусстве фортепианной игры». – Москва: Музыка, 1982.

3. Голованова Ю.К. Методика дистанционного образования: причины и методы решения проблемы. // Международная научная конференция «Педагогика: традиции и инновации». – Челябинск, 2011.
4. Зинина Е.Ю. Создание психологически-комфортной атмосферы на уроке в классе специального фортепиано. // Интернет ресурс: <https://nsportal.ru/kultura/muzykalnoe-iskusstvo/library/2016/11/05/sozdanie-psihologicheski-komfortnoy-atmosfery-na> (Дата обращения 17.07.2020, время 17:42).
5. Методы и формы работы на уроках общего фортепиано. // Интернет ресурс: <https://infourok.ru> (Дата обращения 18.07.2020, время 11:23).
6. Сенькина Л.Э. Особенности обучения игре на фортепиано для развития ребенка. // Публикации педагогов. Профобразование России и СНГ. – Челябинск, 2017.
7. Мечетина Е. Дистанционное обучение в классе специального фортепиано. // Интернет ресурс: <https://www.classicalmusicnews.ru/articles/distancionnoe-obuchenie-mechetina/> (Дата обращения 17.07.2020, время 15:38).

References:

1. Antonova A.V. *Osobennosti distancionnogo obuchenija igre na fortepiano na sovremennom jetape*. // Internet resurs: <https://pedsovet.su/load/257-1-0-55985> (Data obrashhenija 16.07.2020, vremja 13:44) (*In Russ.*).
2. Nejgauz G.G. *Ob iskusstve fortepiannoj igry*. – Moskva: Muzyka, 1982. (*In Russ.*).
3. Golovanova Ju.K. *Metodika distancionnogo obrazovanija: prichinij i metody reshenija problemy*. // Mezhdunarodnaja nauchnaja konferencija «Pedagogika: tradicii i innovacii». – Cheljabinsk, 2011. (*In Russ.*).
4. Zinina E.Ju. *Sozdanie psihologicheski-komfortnoj atmosfery na uroke v klasse special'nogo fortepiano*. // Internet resurs: <https://nsportal.ru/kultura/muzykalnoe-iskusstvo/library/2016/11/05/sozdanie-psihologicheski-komfortnoy-atmosfery-na> (Data obrashhenija 17.07.2020, vremja 17:42). (*In Russ.*).
5. *Metody i formy raboty na uroках obshhego fortepiano*. Internet resurs: <https://infourok.ru> (Data obrashhenija 18.07.2020, vremja 11:23). (*In Russ.*).
6. Sen'kina L.Je. *Osobennosti obuchenija igre na fortepiano dlja razvitija rebenka*. Publikacii pedagogov. Profobrazovanie Rossii i SNG. – Cheljabinsk, 2017. (*In Russ.*).
7. Mechetina E. *Distancionnoe obuchenie v klasse special'nogo fortepiano*. // Internet resurs: <https://www.classicalmusicnews.ru/articles/distancionnoe-obuchenie-mechetina/> (Data obrashhenija 17.07.2020, vremja 15:38). (*In Russ.*).